ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЮРИДИЧНО РЕЛЕВАНТНИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ[1]

Власенко С. Б.

Реферат. Стаття С. Б. Власенко (Юридична психологія. 2019. № 1 (24). С. 24–31) присвячена психологічній характеристиці емоційних станів особистості, що мають юридичне значення. Вихідна теза: саме ці стани набувають особливої ваги під час судово-експертних досліджень, а їх систематизація в юридичній психології досі неповна. Провідним методом є теоретичний аналіз наукових праць. Зіставлено класифікації юридично релевантних станів, запропоновані Л. Алексєєвою, Є. Ільїним та іншими дослідниками; загальновизнаними предметами судово-психологічної експертизи названо фізіологічний афект, стрес і фрустрацію, а також виокремлено посттравматичний стресовий стан. Біологічний стрес, описаний Г. Сельє з трьома стадіями адаптаційного синдрому, розмежовано з психологічним, притаманним лише людині: за Ю. Щербатих, він може виникати й у відповідь на ще не здійснену, лише можливу загрозу. Посттравматичний стресовий розлад розглянуто як юридично значущий стан; систематизовано чинники, що ускладнюють його перебіг (особливості характеру, стать, вік, попередній досвід, психічні розлади в анамнезі, адикції, ураження ЦНС і тяжкі соматичні хвороби), та критерії оцінки тяжкості за порушеннями сімейної, професійної, соціальної й особистісної сфер; наголошено на суб'єктивності поняття психотравмувальної ситуації та на можливості виокремити групу осіб, більш схильних до цього розладу. Для афекту зіставлено підготовчу стадію, стадію вибуху та завершальну стадію у фізіологічного, кумулятивного, патологічного й аномального (на тлі алкогольного чи наркотичного сп'яніння) афекту; кумулятивний і аномальний афект запропоновано вважати варіантами фізіологічного, бо вони трапляються в психічно здорових осіб. Фрустрацію схарактеризовано через її зв'язок з агресією (Д. Доллард, С. Розенцвейг) і дезорганізацією поведінки; описано три варіанти поведінки фрустрованої особи за М. Костицьким. Висновок: найдослідженішим юридично релевантним станом залишається афект, тоді як кризові, конфліктні стани та пристрасть потребують подальшого вивчення. Матеріал корисний експертам-психологам при формулюванні й оцінці висновків щодо емоційного стану обвинуваченого чи потерпілого.

Ключові слова: емоційні стани, юридично релевантні стани, афект, кумулятивний афект, стрес, посттравматичний стресовий розлад, фрустрація, агресія, судово-психологічна експертиза, юридична психологія.

Psychological Characteristics of Legally Relevant Emotional States

Vlasenko S. B.

Abstract. Emotional states of the accused or the victim often determine the legal qualification of an act, yet legal psychology still lacks a consistent account of which states are legally relevant and how they differ. Vlasenko S. B. (Legal Psychology, 2019, No. 1 (24), pp. 24-31) addresses this gap through a theoretical analysis of the literature. The article compares classifications of legally relevant emotional states proposed by L. Alekseeva, A. Kobera and E. Ilyin and identifies physiological affect, stress, post-traumatic stress and frustration as the states most significant for forensic psychological examination. Biological stress, described by H. Selye with three stages of the general adaptation syndrome, is distinguished from psychological stress, which is specific to humans and may arise in response to a merely possible future threat. Post-traumatic stress disorder is analysed as a legally significant condition: the author lists factors that aggravate its course, from personality traits, sex and age to previous

mental disorders, addictions and organic brain damage, and outlines severity criteria based on disruption of family, occupational, social and personal functioning. The preparatory, explosive and final stages are compared for physiological, cumulative, pathological and anomalous affect (under the influence of alcohol or drugs), and cumulative and anomalous affect are treated as variants of physiological affect because they occur in mentally healthy persons. Frustration is examined in its link to aggression and behavioural disorganisation. The author concludes that affect is the best studied state, while crisis states, conflict states and passion require further research.

Keywords: emotional states, legally relevant states, affect, cumulative affect, stress, post-traumatic stress disorder, frustration, aggression, forensic psychological examination, legal psychology.

Реферат оприлюднено в журналі 03.06.2021. Відомості про першу публікацію уточнюються редакцією.

References

1. Vlasenko S. B. Psykholohichna kharakterystyka yurydychno relevantnykh emotsiinykh staniv [Psychological Characteristics of Legally Relevant Emotional States] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2022. Vol. 7, No. 6 (42). URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/5093-vlasenko-s-b-psikhologichna-kharakteristika-yuridichno-relevantnikh-emotsijnikh-staniv (onovlena versiia vid 04.11.2026). [in Ukrainian].